

डॉ. बाबा साहेब आंबेडकर अने सामाजिक अने शैक्षणिक रीते पछात वर्ग

दक्षाबेन आर. गोहिल¹, डॉ. के. के. परमार²

¹संशोधक, अनुस्नातक राज्यशास्त्र विभाग, सौराष्ट्र युनिवर्सिटी, राजकोट.

² प्रोफेसर अने अध्यक्ष, अनुस्नातक राज्यशास्त्र विभाग, सौराष्ट्र युनिवर्सिटी, राजकोट.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अन्य पछात वर्ग माटे पण खुब ज महत्वनी अने इतिहासीक कामगीरी करी छे. आजे भारत भरमां जे अनुसुचित जनजाति अने अन्य पछात वर्गमां सामाजिक धृविकरण थतु जोवा मळे छे. थतु जोवा मळे छे. ते डॉ. बाबा साहेबनी दीर्घ द्रष्टिना प्रतापे ज छे. दलित समाजना समर्पित अने निष्ठावान कार्यकर्ताओअे अन्य पछात वर्गना बुद्धिजीवीओने अन्य पछातवर्ग माटे डॉ. बाबा साहेबे करेल इतिहासीक कार्यनी जाणकारी आपीने अेनामां जागृति निर्माण करी छे.

दलित समाजना मात्र पहेला प्रयत्नथी ज देशना असमानतावादी लोकोमां हलचल मची गइ छे. अेटले के अन्य पछात वर्गना बुद्धिजीवीओने जागृत करवामां दलित समाजना कार्यकर्ताओअे घणी धीरज अने संघर्षनो सामनोकरवो पडयो. जो अन्य पछात वर्ग दलित समाजना कार्यकर्ता करे छे. डॉ. बाबा साहेब आंबेडकरनी दष्टिअे निष्ठा पुर्वक अने इमानदारी पुर्वक सामाजिक क्रांतिना आंदोलनने सक्रिय सहयोगअने समर्थन आपशेतो देशना सामाजिक अने राजकीय शासन-प्रशासनमां डॉ. बाबा साहेब आंबेडकरे आपेल अेक समानतावादी नुतन परिणाम आववुं नककी छे.

डॉ. बाबा साहेब आंबेडकरे अन्य पछातवर्ग माटे जे अैतिहासीक कामगीरी बजावी छे. तेनी जाणकारी माटे इतिहासमां डोकयु करवु आवश्यक छे. "राष्ट्रना प्रतिबद्ध"ना तंत्री अेच. अेल. सोमैया अेमना मासिक पत्रना संपादकीय लेखमां लखे छे के जे समये बंधारण घडवानी कामगीरी चाली रही हती त्यारे अन्य पछातवर्ग (सामाजिक अने शैक्षणिक रीते पछात वर्ग) मानसीक गुलामी अने अज्ञानना अंधकारमां खोटी परंपराने आधीन हतो. ते पोताने शुद्र मानवा तैयार ज न हतो. शासन अने प्रसाशनमां नहीवत प्रमाण होवा छता ते पोताने उच्च मानतो हतो. त्यारे तात्कालीन समये शु परिस्थिति हशे? डॉ. आंबेडकर आ वर्गनी दुर्दशा बराबर जाणता हता. अने तेथी ज तेमणे बंधारणनी कलम ३४०मां सामाजिक शैक्षणिक रीते पछातवर्गना उत्थानना बीज रोप्या. आ कलम अनुसार सामाजिक शैक्षणिक रीतेपछात वर्गने मान्यता मळे ते माटे राष्ट्रपति अेक कमीशननी निमणुंक करे तेवी जोगवाय हती परंतु नहेरु सरकार आ कलमना अमल माटे निरउत्साह हती. राष्ट्रपति सामाजिक शैक्षणिक रीते पछातवर्ग माटे अेक कमीशन सत्तरे नीमे. तेमा डॉ. आंबेडकर खुब ज सक्रिय हता पण ज्यारे डॉ. आंबेडकरने कोइ आशा देखाइ न हती त्यारे तेना विरोद्धमां २७ सप्टेम्बर १९५१ ना रोज कायदा प्रधान पदेथी राजीनामुं आपी दीधु हतुं. डॉ. आंबेडकर अन्य पछात वर्गना उत्थान माटे केटला प्रतिबद्ध हता तेनी जाणकारी मळे छे. आ जाणकारीने अन्य पछात वर्गनालोको सुधी पहोचाडवानी जरुर छे.

डॉ. आंबेडकरना राजीनामां पछी २८ जान्युआरी १९५३ ना रोज अन्य पछात वर्गना कमीशननी निमणुंक करवामां आवी. गांधीजीना विख्यात सहयोगी अने गुजराती साहित्यकार काकासाहेब कालेलकरनी अध्यक्षता हेठळ १९५४ समयोवाळु कमीशन निमवामां आव्युं. परंतु केटलाक कारणोथी आ कमीशन नामंजुर करवामां आव्युं. आ

संदर्भे स्वरूपचंद्र नोंधे छे के आयोग द्वारा लांबा समय सुधी करायेला प्रयासोने तेना अध्यक्ष काका कालेलकरे अे समयना केन्द्रीय मंत्री गोविंद वल्लभ पंतना इशारे अंतिम समयमां पछातवर्गनी ओळख आर्थिक आधार पर करावी अने मृत चेतन भुदान आंदोलननी प्रसंशामां बाकी पृष्ठो जोडया तेथी कार्यमां त्रीजा विनोबाभावे पण जोडया. आ बुद्धि कुटीलताना परिणाम स्वरूप फरी अेकवार दलित मुल्योनी अप्रत्यक्ष हानी भोगववी पडी.

केटलाय वर्षो पछी छेक १९८८ मां पुनः बी. पी. मंडलना अध्यक्षपदे अन्य पछातवर्ग माटेना अेक कमीशननी निमणुंक थई. आ कमीशने पोताना विस्तृत अहेवाल प्रस्तुत कर्योपण आ अहेवालनो स्वीकार करवामां आव्यो नही. अने केटलाक चढावउतार पछी ' ओगष्ट १९९८ ना रोज मंडल कमीशनना अहेवालने मान्यता मळी. अने सामाजिक अने शैक्षणिक रीते पछात वर्ग ने २'२ अनामतनो लाभ मल्यो. आजे सामाजिक अने शैक्षणिक रीते पछात वर्गने २'२ अनामतनो लाभ मळे छे. तेमां डो. बाबासाहेब आंबेडकरे आपेल ३४८८नी कलमनेज आभारी छे. जो डो. बाबासाहेब आंबेडकरे प्रधान पदेथी राजीनामुं न आप्यु होत तो आजे पण सामाजिक अने शैक्षणिक रीते पछात वर्गने अनामत न मळी होत.

अन्य पछातवर्गना बुद्धीजीवीओ डो. बाबासाहेब आंबेडकरने साची रीते ओळखनारअन्य पछात वर्गना मुख्य बे महानुभावो हता. ते हता शिवदयालसिंह चोरसिया अने दीनानाथ मोदी आ बन्ने महानुभावो ३४८८ ओकटोम्बर १९८३ ना रोज डो. बाबासाहेब आंबेडकरने मळवा गया हता. त्यारे डो. बाबा साहेबे आ बन्ने महानुभावोने जे सलाह आपी हती ते आज पण अटली उपयोगी छे. डो. बाबासाहेब आंबेडकरे कहयु हतुं के अछुत संगठन रुपी काचबो तेने डुबवा नही दे. आथी जरुरी छे के पछातवर्ग मतदाताने ट्रेनिंग आपो के कोइ बीजाने मत न आपे. ते जेटलीवार हारशे तेटली वार पछातवर्गना प्रतिनिधित्व माटे मतदाताओना मनमां केटली चाहना थशे. अमणे इंग्लेन्डनी लेबरपार्टीनो जन्म ई.स. १९८८मां थयो हतो. ३४८८ वर्षना सतत संघर्ष बाद सन १९९३मां लेबरपार्टी रेमजे मेकडानल्डना नेतृत्वमां इंग्लेन्डमां पोताना मंत्री मंडल बनावी शकया जो बाबा साहेबनी आ वातने ध्यानमां राखीने दलित अन्य पछातवर्ग आगळ वधे तो चोककस परिणाम मळी शके तेम छे.

डो. बाबासाहेब आंबेडकरे दलित अन्य पछात वर्गने संबोधता जे कहयु हतुं ते पण नोंधवा जेवु छे. जो तमे बधा पछातवर्ग तथा अनुसुचित जनजातिओना लोको परस्पर संपी, संगठीत थई संघर्ष करो. दलितवर्ग अने पछातवर्गना लोकोने पोतानी शकितनुं मान के अभिमान नथी तेनुं परिणाम अे छे के उच्चवर्ग शासनमां पोतानो अधिकार जमावी बेटो छे. आवा वकतव्य मांथी दलीत अन्य पछात वर्गने प्रेरणा लेवानी जरुर छे.

देश भरमां ज्यारे अत्यारे संक्रातिकाळ चाली रहयो छे. त्यारे तेमज राष्ट्रिय स्तरे सामाजिक ध्रुवीकरणनी प्रक्रिया वेग पकडी रही छे. त्यारे दलित अने अन्य पछातवर्ग डो. बाबासाहेब आंबेडकरना पगले चालवानी अत्यंत आवश्यक ज नही सांप्रत परिस्थिति जोता अनिवार्य छे. विश्वमां ज्या ज्या क्रांतिना पुर्व संकेतो स्पष्ट पणे जोवामां आवी रहया छे. ते जोता क्रांति अवश्य थशे.

डो. बाबासाहेब आंबेडकर सामाजिक क्रांति इच्छता हता. सामाजिक क्रांति के धार्मिक क्रांति थवाथी राजकीय क्रांति अवश्य थवानी छे. विश्वमां आवा केटलाय उदाहरणो जोवा मळे छे. सामाजिक क्रांति के धार्मिक क्रांतिना पगले राजकीय क्रांति थइ छे. पण आपणे आ समये सजाग रहेवु आवश्यक छे. कारण के सामाजिक क्रांतिनुं आंदोलन मात्र राजकीय आंदोलनमां समाइ जाय अेवु नथी के क्रांति न थवी जोइअे राजकीय क्रांति थवाथी सामाजिक क्रांति थाय अेवु जरुरी नथी. इतिहासना पन्नाओमां जुओ कयांक राजकीय स्वातंत्रता मळी नथी. सामाजिक क्रांति पछी राजकीय क्रांति अनिर्वाय पणे आवे छे.

सांप्रत समये अन्य पछात वर्गने डो. बाबासाहेब आंबेडकरना ग्रंथोनुं वांचन अने अध्ययन करवानी जरुर छे. अेमना विरोधीने ओळखवानी जरुर छे. अने तेना साचा मित्रोने ओळखवानी सक्रिय सहयोग अने समर्थन आपवानी जरुर छे. तेमा ज हित समायेलु छे.

दक्षाबेन आर. गोहिल

संशोधक, अनुस्नातक राज्यशास्त्र विभाग , सौराष्ट्र युनिवर्सिटी, राजकोट.